

Eesti keele riigieksami hindamisjuhend 2009

Üldnõuded

Riigieksamikirjand on arutlev. See tähendab, et õpilane peab kirjutama eritleva teksti, milles ta esitab probleemi(d), analüüsib seda (neid), põhjendab oma seisukohti ning teeb järelduse(d).

Eksaminand valib ühe teema kümnest ning kirjutab selle põhjal sidusa arutleva teksti, milles ta kasutab ka kirjanduslikke allikaid.

Kirjandi pikkus on 600–800 sõna.

Õpilasel on lubatud kirjutamisel kasutada abivahendina õigekeelsussõnaraamatut.

Hinde kriteeriumid

Kirjandit hinnatakse sajapallisüsteemis. Hindamisel arvestatakse järgmisi kriteeriume:

- 1) kirjandi teemakohasus, teema avatus;
- 2) probleemi(de) esitamine ja analüüs;
- 3) põhjendamis- ja järeldamisoskus, oskus kasutada teadmisi ning esitada teemakohaseid näiteid;
- 4) teksti üldistusjõud;
- 5) teksti isikupära;
- 6) teksti ülesehitus;
- 7) teksti sidusus;
- 8) lausestuse selgus ja loogilisus;
- 9) sõnavara ja stiil;
- 10) õigekeelsus ja interpunktsioon;
- 11) töö välimus.

Eeltöid kirjandi hindamisel ei arvestata.

Hindamisjuhendi punktide sõnalised määratlused sisu, õigekirja, sõnavara ja stiili, vormi ja ülesehituse kohta:

- 5 – suurepärane;
- 4 – väga hea;
- 3 – hea;
- 2 – rahuldav;
- 1 – nõrk;
- 0 – puudulik ehk mitterahuldav.

Vigade märkimine ja kokkuarvestamine

Eksamitöös märgitakse vigu järgmiselt:

- I – ortograafiaviga;
- V – interpunktsiooniviga;
- S – stiiliviga;
- ? – küsitavus, faktiviga;
- √ – sõna või lauseosa puudub;
- Σ – taandrida.

Kõik vead on täisvead.

Üheks veaks arvestatakse samas sõnas või morfoloogilises vormis korduvad vead (nt *tegematta* ja *lugematta*; *läind* ja *teind*; *kirjutus laud* ja *tarvitamis juhend*), lause lõpumärgi korduv ärajätmine, ütte või järellisandi koma(de) korduv ärajätmine jms; sama lausetarindi puhul (üte, lisand, kiil, otsekõne jms) korduvalt ära jäetud või ülearune märgipaar.

Düsgraafia

Vaegkirjutaja eksamitööd hinnatakse diferentseeritult. Vaata Lisa 1.

Hindamisjuhend

Tüüpilise soorituse kirjeldust igal hinnataval tasemel näitab tabel.

Sisu (Tulemus korrutatakse teguriga 9)		Õigekiri (Tegur 7)		Sõnavara/stiil (Tegur 3)		Vorm/ülesehitus (Tegur 1)	
5 S U U R E P Ä R A N E	- Tekst on teemakohane. - Tekst on arutlev. - Teemaarendus on isikupärane ja põhjalik. - Tekstist ilmneb kirjutaja üldistusvõime. - Kirjutaja oskab väga hästi analüüsida ja argumenteerida.	5	0–2 õige- kirja- viga	5	- Teksti sõnastus on selge, ladus, täpne ja isikupärane. - Sõnavara on rikkalik. - Tekstis on mõni kergem stiiliviga.	5	- Tekst on ülesehituselt sisulis-vormiline tervik. - Teksti liigendamine lõikudeks on loogiline ja täpne. - Tekst on sidus. - Tekst on vormistatud korrektselt.
4 V Ä G A H E A	- Tekst on teemakohane. - Tekst on arutlev. - Teemaarendus on põhjalik. - Kirjutaja suudab üldistada. - Kirjutaja oskab hästi analüüsida ja argumenteerida.	4	3–5 õige- kirja- viga	4	- Teksti sõnastus on selge ja ladus. - Sõnavara on mitmekülgne. - Tekstis on üksikuid stiilivigu.	4	- Tekst on ülesehituselt tervik. - Teksti liigendamine lõikudeks on üldiselt loogiline. - Tekst on sidus. - Tekst on vormistatud korrektselt.
3 H E A	- Tekst on teemakohane. - Tekst on arutlev. - Teemaarendus on piisav. - Kirjutaja oskab analüüsida ja argumenteerida. - Väiteid ei ole alati piisavalt põhjendatud.	3	6–8 õige- kirja- viga	3	- Teksti sõnastus on üldiselt ladus, kuid kohati konarlik ja ühekülgne. - Sõnavara on piisav. - Tekstis ei ole üle 6 stiilivea.	3	- Tekst on ülesehituselt tervik, kuid esineb vigu teksti liigendamisel lõikudeks (nt teksti lõikude proportsioonid ei ole alati põhjendatud jms). - Tekst on sidus. - Teksti vormistus on üldiselt korrektne.
2 R A H U L D A V	- Tekst on teemakohane. - Tekst on arutlev. - Teemaarendus on pealiskaudne. - Kirjutaja suudab analüüsida, kuid analüüs on pinnaline ning argumentatsioon on väheveenev. - Esineb üksikuid faktivigu. - Näited on liiga pikad või neid on liiga palju.	2	9–12 õige- kirja- viga	2	- Teksti sõnastus on konarlik, kuid arusaadav. - Tekst on üldsõnaline. - Tekstis ei ole üle 8 stiilivea.	2	- Teksti ülesehituses on vastuolud (nt alguse venitus, välja arendamata või liiga pikk lõpetus, mitmekordne algus või lõpetus jms). - Lõikudevaheline sidusus on kohati nõrk. - Teksti vormistuses on puudujääke.
1 N Õ R K	- Tekst vastab üldjoontes teemale. - Tekst on jutustav-arutlev. - Teemaarendus on lünklik. - Analüüs on puudulik, jutustamine domineerib analüüsi ja argumentatsiooni üle. - Esineb küsitavusi ja faktivigu. - Näited ei ole teemaga piisavalt seotud.	1	13–16 õige- kirja- viga	1	- Teksti sõnastus on algeline ning kohati raskesti mõistetav. - Sõnavara on piiratud. - Tekstis ei ole üle 10 stiilivea.	1	- Teksti ülesehitus on ebaloogiline (nt teksti algus ja lõpetus on teemaarendusega nõrgalt seotud, teksti mõni osa ei täida sellele pandud ülesandeid jms). - Tekst ei ole kohati sidus. - Teksti vormistuses on puudujääke.
0 P U U D U L I K	- Tekst vastab teemale vaid osaliselt, st suurem osa mõttearendusest ei ole teemakohane. - Tekst on lühem kui 300 sõna.	0	Üle 16 õige- kirja- vea	0	- Tekst on tühisõnaline ning raskesti mõistetav. - Stiil ei sobi teemaga. - Tekstis on 11 või enam stiiliviga.	0	- Tekst ei ole ülesehituselt tervik (nt teksti mõni osa puudub). - Tekst ei ole sidus. - Teksti vormistuses on olulisi puudujääke.
Kogu kirjand hinnatakse 0 punktiga, kui see ei vasta teemale.							

Lisa 1

Vaegkirjutaja riigieksamikirjandi hindamisest

Riigieksamikirjandi hindamiskriteeriumid ja nõuded on kõigile õpilastele samad.

Vaegkirjutaja eksamitöö sisu, sõnavara/stiili ning vormi/ülesehitust hinnatakse üldistel alustel.

Vaegkirjutaja õigekirja hinnatakse diferentseeritult, arvestades vaid düsgraafiast mittetulenevaid vigu.

Vigadeks ei loeta ning eksamitöö servale ei märgita eksimusi

- pika täishääliku (nt **koli** taga *pro* **kooli** taga);
- ülipika täishääliku (nt vaatas **male** *pro* vaatas **maale**);
- pika suluta kaashääliku (nt lõi **kana** ära *pro* lõi **kanna** ära);
- ülipika suluta kaashääliku (nt läks **lina** *pro* läks **linna**);
- lühikese sulghääliku (nt **tupa** *pro* **tuba**, **tulep** *pro* **tuleb**);
- pika sulghääliku (nt **kukked** *pro* **kuked**, **olematta** *pro* **olemata**);
- ülipika sulghääliku (nt **koti** *pro* **kotti**, **kõikki** *pro* **kõiki**) kirjutamisel.

Vaegkirjutaja eksamitöö hindamisel kirjutatakse hindamisprotokolli märkus „Düsgraafia, hinnatud diferentseeritult“.

Riigieksaministusele märgitakse tulemus täiendavate kommentaarideta.

Lisa 2

Õpilaskirjandite tüüpilised stiilivead

Riigieksamikirjandi hindamisel käsitatakse üldjuhul stiiliveana järgmisi eksimusi:

Sõnavalikuvead

1. **Argikeelsus** – sõnavaras, fraasides, morfoloogilistes vormides. Näiteks:
 - Inimestele **lähevad peale** katastroofid, õnnetused, vargused ja petmised.
 - Illegaalselt **tiritakse** oma arvutisse muusikat, filme, tarkvara.
2. **Paronüümiast johtuvad sõnavalikuvead**: *järele – järgi, õieti – õigesti, enne – ennem, vahel – vahest, läbi – kaudu, kohe – koheselt, tänu – tõttu* jms äravahetamine. Näiteks:
 - Seega tuleb **ennem** ikka hästi läbi mõelda, mida sa tahad teha või kelleks saada.
 - **Tänu** oma kaardilugeja hukkumisele.
3. **Liiasus, ebaõnnestunud sõnavalik või vales tähenduses kasutatud sõna**. Näiteks:
 - ... mis panevad pikalt elu üle järele mõtlema ja oma väärtushinnanguid **ümber kaaluma**.
 - Muusika on minu arvates kõige suurepärasem **leiutis**, mida inimestel on õnnestunud **avastada**.
4. **Sõnakordused**. Näiteks:
 - On olemas erinevaid vaimseid haigusi, mida **ravitakse ravimuusikaga**.
 - Eriti raskeks teebki iseenda ja oma osa leidmine **sellest** tervikust **see**, et meid ümbritseb palju halba. Kuigi **see** on vähem tähtis, kui kõik muu, ei saa **seda** vältida.
5. **Kantseliidi, aga ka moesõnade ja väljenditega liialdamine** (nt *mitmed, antud, tänasel päeval, paika panema, üldjuhul, praktiliselt* jt) ja muu sobimatu sõnakasutus. Näiteks:
 - **Hetkel** on seda märgata **teatud** isiku populismiga.
 - Armastatu kaotamine võib aga olla valusaim **asi**.
 - Eksamid on juba **suht** lähedal.
6. **Tähenduseta modaalsõnadega liialdamine**: *just, justkui, suhteliselt, oluliselt, üpriski* jt. näiteks
 - Ent need kõige suuremad imed saavad teoks **just** oma armastatu nimel.
 - „Kollaste” ajalehtede toimetajatel on **justkui** tavaks, tungida inimeste eraellu ning lahata seda privaatset tasandil. Jms.

Vormivalikuvead ja morfosüntaktilised eksimused

1. **Otstarbe või vahendi tähenduses kasutatud kaassõna läbi**. Näiteks:
 - **Läbi** kunsti tunnetasid inimesed jumala hiilgust juba antiikajal.
 - Maailm avardub inimesteni **läbi** kirjanduse.
2. **Niinimetatud loogilise mitmuse kasutamine ainsuse asemel**. Näiteks:
 - Sellise elukutse valinud inimene peab arvestama, et **vääritikäitumisi** rahvas andeks ei anna.

– Traditsioonid annavad inimestele kindlustunde, et **osad** väärtused on alalised.

3. Liialdamine *poolt-tarindiga*. Näiteks:

- Seintel olevad maalid kujutavad meistriteoseid, mis on valmistatud kuulsate kunstnike **poolt**.
- Eriliselt hoian põialt veel Kristina Šmigunile, kes rahva **poolt** on ristitud kui Kikuks.

4. Eksimused morfoloogiliste vormide kasutuses, nt ajavormide ühtsuse rikkumine või ainsuse ja mitmuse läbisegi kasutamine ühe lause või lõigu piires. Näiteks:

- Kõikide inimeste **saatused** on erinevad ning igaüks saab **sed**a ka ise kujundada.
- Igale **inimesele** on antud elada meie maailmas **võrdsetena** koos teistega.

5. Niinimetatud *saama-tulevik*. Näiteks:

- Siis **saab** kõigil olema maailmas hea elada.
- Pärast seda **saavad** olukorrad arenema suurriikidele meelepärases suunas.

Lausestusvead

1. Seoseta laused või nõrk seos lausete vahel. Näiteks:

- Kunst kingib meile õnne, elutarkust ning armastust millegi vastu ja see miski täiendab meie elu niivõrd, et me suudame elus edasi minna. „Kõige aeglasem inimene, kes ei kaota eesmärki silmist, liigub kiiremini kui see, kes hulgub sihita ringi.” (G.E. Lessing) Meil kõigil peab olema eesmärk, et kuhugi püüelda ja jõuda.

2. Loogikavead lausestuses. Näiteks:

- **Käest-kätte** levivad edasi ka muud **mõtted**.
- Kirjameeste **kirjutistest** sünnivad väga head **teosed**, mis määravad ka **paljude kirjanike saatuse**.

3. Sõnajärjeeksimused – öeldis lause lõpus, aluse ja öeldise inversioon vms. Näiteks:

- **Tihti oma tahtmise saavutamiseks** aetakse kindlat jonnist ja tulemused ei pruugi olla sellised nagu me sooviksime.
- **Enne surma vana mees sai põhjuse rõõmustada**.
- **Igaüks oma elus pühendub millelegi**.

4. **Nn hakitud stiil** – laused, kust puudub mõni oluline lauseliige – alus või öeldis; sidesõnadega algavad laused. Näiteks:

- Noorel on tarvis otsustada, mis on õige, mis vale. Teha valikud ja leppida tulemustega, mis moodustavad elutee.
- Praegu võib käsi määrimata, ühe ainsa nupule vajutamisega maapealt pühkida linnu, isegi terveid riike. Mis hävitab **paljude** elutöö.

5. **Nn sina-stiil**, mis on omane narratiivsele tekstile ega sobi sellisena arutlevasse kirjandisse. Näiteks:

- Seitse aastat tagasi oli kõva sõna kui **sa** suhtlesid jututubade kaudu.

6. **Kujunditega liialdamine**, sobimatute kujundite kasutamine, ilukõnelisus, mis varjab mõtte. Näiteks:

- Nii, nagu viis sinine vesi meilt sõjaaastail kirjanikke naaberaladele, toob ta praegu asemele rikkaid turiste, kelle südamed on eestlaste elu ja kultuuri tutvustajad mujal maailmas.
- Kord elu jooksul võib see maagiline tunne meid jalult niita.

7. **Nominaalstiiliga liialdamine**. Näiteks:

- Herotratost ei mõistnud, et ülim **ettemääratuse murdmine** saab olla vaid vaimsete juurdluste **elluviimine**, mis taotleb harmooniat ja headust üksteise vahel.
- Selle idee autoriteks olid koolinoored, kes tundsid vajadust **oma huvide eest seismiseks ja nägemuste elluviimiseks**.

8. **Liialdamine nagu-alguliste näitelausetega**. Näiteks:

- Inimesel peab olema suur tahtejõud elus edasi liikumiseks. **Nagu** on ka J. W. Goethe öelnud, et suur tahe on kõikvõimas.

9. **Tarbetu et (sihitis)kõrvallause alguses**. Näiteks:

Olen korduvalt mõelnud, **et** mida ma küll ilma nendeta teeksin, kuid vastust ei oska sellele küsimusele vastata.

10. **Asesõnaga väljendatud viitesuhe, mis jääb ebamääraseks või tekitab väärseose**. Näiteks:

- Seni, kuni kestab inimkond, kestab ka kunst. Teineteist täiendades liiguvad nad edasi küpsemise suunas, **mis** kunagi valmis ei saa nagu Tallinngi.
- Alles hiljuti suri mul üks tuttav vähki, **kes** oli mulle vanaema eest.

11. **Tarbetu plakatlikkus ja üleskutsete esitamine**. Näiteks:

- Miks raisata oma aega tühja-tühja peale? Parem leia endale oma huvid ja oma tee, kuidas elada!

Olenevalt autori taotlustest võib stiilivea mõiste muutuda. Stiilivigu hinnatakse lähtudes igast konkreetsest eksamitööst.